Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MACIEJ SZPUNAR
26 päivänä lokakuuta 2016[1]

Asia C-507/15

Agro Foreign Trade & Agency Ltd
vastaan
Petersime NV

(Ennakkoratkaisupyyntö – Rechtbank van Koophandel te Gent (Gentin kauppatuomioistuin, Belgia))

Direktiivi 86/653/ETY — Turkissa toimintaansa harjoittava kauppaedustaja — EU:n ja Turkin välinen assosiaatiosopimus — 14 artikla — Lisäpöytäkirja — 41 artiklan 1 kohta

1. Nyt käsiteltävässä asiassa, jossa päämies on sijoittautunut unioniin ja kauppaedustaja on sijoittautunut Turkkiin ja harjoittaa toimintaansa siellä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa selvennyksen kahteen kysymykseen. Ensinnäkin se tiedustelee, voiko jäsenvaltio panna direktiivin 86/653/ETY[2] täytäntöön niin, että sen säännösten soveltaminen rajoitetaan tilanteisiin, joissa kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa ainoastaan sisämarkkinoilla.

2. Vastaukseni tähän kysymykseen on ”voi”.

3. Toiseksi se tiedustelee, voivatko Turkin tasavallan ja toisaalta ETY:n jäsenvaltioiden sekä yhteisön 12.9.1963 Ankarassa allekirjoittama Euroopan talousyhteisön ja Turkin välinen assosiaatiosopimus, joka on tehty, hyväksytty ja vahvistettu yhteisön puolesta 23.12.1963 tehdyllä neuvoston päätöksellä 64/732/ETY (EYVL 1973, C 113, s. 1) (jäljempänä assosiaatiosopimus), ja sen Brysselissä 23.11.1970 allekirjoitettu lisäpöytäkirja, joka on tehty, hyväksytty ja vahvistettu yhteisön puolesta 19.12.1972 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2760/72 (EYVL 1977, L 361, s. 60) (jäljempänä lisäpöytäkirja) olla esteenä tällaiselle rajoitukselle.

4. Vastaukseni tähän kysymykseen on ”eivät voi”.

1 — Alkuperäinen kieli: englanti.

2 — Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18.12.1986 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1986, L 382, s. 17).

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Unionin oikeus*

1. Direktiivi 86/653

5. Direktiivin 86/653 johdanto-osan toisessa perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”kaupallista edustusta koskevien kansallisten säännösten erot vaikuttavat oleellisesti kilpailun edellytyksiin ja kyseisen toiminnan harjoittamiseen yhteisössä ja ovat haitallisia sekä kauppaedustajan oikeussuojalle suhteessa tämän päämieheen että kaupallisten sopimusten varmuudelle; lisäksi nämä erot haittaavat oleellisesti edustussopimusten tekemistä ja toimintaa, jos päämies ja kauppaedustaja ovat eri jäsenvaltioista”.

6. Direktiivin 86/653 17 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kauppaedustajalle suoritetaan edustussopimuksen lakattua 2 kohdassa tarkoitettu hyvitys tai 3 kohdassa tarkoitettu korvaus.”

2. Assosiaatiosopimus

7. Assosiaatiosopimuksen 9 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Sopimuspuolet toteavat, että sopimuksen soveltamisalalla kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä yhteisön perustamissopimuksen 7 artiklassa ilmaistun periaatteen mukaisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sellaisten erityissäännösten ja määräysten soveltamista, jotka voidaan antaa 8 artiklan nojalla.”

8. Assosiaatiosopimuksen 14 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Sopimuspuolet tukeutuvat yhteisön perustamissopimuksen 55 ja 56 sekä 58–65 artiklaan poistaakseen väliltään palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitukset.”

3. Lisäpöytäkirja

9. Lisäpöytäkirjan 41 artiklassa määrätään seuraavaa:

”1. Sopimuspuolet eivät ota välillään käyttöön uusia sijoittautumisvapauden ja palvelujen vapaan tarjonnan rajoituksia.

2. Assosiointineuvosto vahvistaa [assosiaatiosopimuksen] 13 ja 14 artiklassa ilmaistujen periaatteiden mukaisesti aikataulut ja yksityiskohtaiset säännöt, joiden mukaisesti sopimuspuolet poistavat asteittain väliltään sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjonnan vapauden rajoitukset.

_ _”

B *Belgian oikeus*

10. Kauppaedustussopimuksista 13.4.1995 annetun lain (wet van betreffende de handelsagentuurovereenkomst, jäljempänä Handelsagentuurwet) 27 §:ssä, jolla direktiivi 86/653 on saatettu osaksi Belgian lainsäädäntöä, säädetään seuraavaa:

”Jollei Belgian tekemien kansainvälisten sopimusten soveltamisesta muuta johdu, kaikki kauppaedustajan, jonka pääasiallinen toimipaikka on Belgiassa, toimet ovat Belgian lain alaisia, ja ne kuuluvat Belgian tuomioistuinten toimivallan piiriin.”

II Tosiseikat, menettely ja ennakkoratkaisukysymys

11. Pääasian kantaja Agro on Ankaraan (Turkki) sijoittautunut yritys, jonka toimialaan kuuluvat maataloustuotteiden maahantuonti ja jälleenmyynti. Pääasian vastaaja Petersime on Olseneen (Belgia) sijoittautunut yritys, jonka toimialaan kuuluvat siipikarjamarkkinoilla käytettävien hautomojen ja tarvikkeiden kehittäminen, valmistus ja jakelu.

12. Petersime teki 1.7.1992 erään yksittäisen kauppaedustajan kanssa sopimuksen hautomoidensa ja tarvikkeidensa myynnistä Turkissa. Hänen tilalleen tuli 1.8.1996 tehdyn sopimuksen mukaan Agro. Sopimuksessa Petersime antoi Agrolle tuotteidensa yksinmyyntioikeuden Turkissa. Sopimus tehtiin aluksi yhdeksi vuodeksi, ja sitä oli määrä jatkaa kunakin vuonna automaattisesti 12 kuukaudella, jollei jompikumpi sopimuspuolista irtisanonut sitä kirjatulla kirjeellä vähintään 3 kuukautta ennen vuoden pituisen kauden päättymistä. Sopimukseen sisältyi lisäksi lauseke, jonka mukaan siihen sovellettiin Belgian oikeutta ja ainoastaan Gentin tuomioistuimet olivat toimivaltaisia käsittelemään sitä koskevat riita-asiat.

13. Petersime ilmoitti 26.3.2013 irtisanovansa sopimuksen 30.6.2013 lukien. Agro esitti 28.10.2013 Petersimelle maksumuistutuksen maksamatta olevasta irtisanomiskorvauksesta ja vaati siltä goodwill-hyvitystä, korvausta jäljellä olevan varaston palauttamisesta sekä erääntyneitä saatavia.

14. Agro nosti 15.1.2015 ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa Petersimeä vastaan kanteen, jossa vaadittiin Petersimen velvoittamista maksamaan irtisanomiskorvaus, goodwill-hyvitys, korvaus jäljellä olevan varaston palauttamisesta sekä erääntyneet saatavat.

15. Kanteensa tueksi Agro väittää, että asiassa on sovellettava Handelsagentuurwetin säännöksiä, koska osapuolet ovat pätevästi valinneet, että sopimukseen sovelletaan Belgian oikeutta. Petersime väittää, että asiassa voidaan soveltaa vain Belgian yleisiä oikeussääntöjä, koska Handelsagentuurwetia sovelletaan vain, jos kauppaedustaja toimii Belgiassa, mikä ei ole tilanne nyt käsiteltävässä asiassa.

16. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Agro ja Petersime ovat nimenomaisesti valinneet, että niiden väliseen sopimukseen sovelletaan Belgian oikeutta. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoittaisi, että nyt käsiteltävässä asiassa olisi sovellettava Handelsagentuurwetia. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin näyttää otaksuvan, että Handelsagentuurwetin 27 § menettää pakottavuutensa nyt tarkasteltavan kaltaisessa tilanteessa, jossa kauppaedustaja on sijoittautunut Belgian ulkopuolelle ja harjoittaa toimintaansa sen ulkopuolella.

17. Tämän oikeudenkäynnin yhteydessä Rechtbank van Koophandel te Gent (Gentin kauppatuomioistuin) esitti 3.9.2015 päivätyssä ennakkoratkaisupyynnössä, joka saapui unionin tuomioistuimeen 24.9.2015, seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko [Handelsagentuurwet], jolla [direktiivi 86/653] saatetaan osaksi Belgian oikeutta, yhteensopiva tämän direktiivin ja/tai assosiaatiosopimuksen niiden määräysten kanssa, joiden tavoitteena on nimenomaisesti Turkin liittyminen Euroopan unioniin, ja/tai Turkin ja Euroopan unionin välisten niiden sitoumusten kanssa, joilla pyritään poistamaan palvelujen vapaata liikkuvuutta koskevat rajoitukset, kun mainitussa [Handelsagentuurwetissa] säädetään, että sitä sovelletaan ainoastaan kauppaedustajiin, joiden pääasiallinen toimipaikka on Belgiassa, mutta sitä ei sovelleta, kun Belgiaan sijoittautunut päämies ja Turkkiin sijoittautunut kauppaedustaja ovat nimenomaisesti valinneet, että sopimukseen on sovellettava Belgian oikeutta?”

III Analyysi

18. Ennakkoratkaisukysymyksensä ensimmäisessä osassa kansallinen tuomioistuin tiedustelee, onko direktiivi 86/653 esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka mukaan tässä direktiivissä säädettyä oikeussuojaa annetaan ainoastaan silloin, kun kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa kyseisessä jäsenvaltiossa, mutta ei silloin, kun päämies on sijoittautunut kyseiseen jäsenvaltioon ja kauppaedustaja on sijoittautunut Turkkiin ja harjoittaa toimintaansa siellä.

19. Ennakkoratkaisukysymyksensä toisessa osassa se pyrkii selvittämään, onko assosiaatiosopimus tai lisäpöytäkirja esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka mukaan direktiivissä 86/653 säädettyä oikeussuojaa annetaan ainoastaan silloin, kun kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa kyseisessä jäsenvaltiossa, mutta ei silloin, kun päämies on sijoittautunut kyseiseen jäsenvaltioon ja kauppaedustaja on sijoittautunut Turkkiin ja harjoittaa toimintaansa siellä.

20. Esitettyäni lyhyesti joitakin alustavia huomautuksia tarkastelen tätä kysymystä aluksi direktiivin 86/653 kannalta ja sen jälkeen assosiaatiosopimuksen ja lisäpöytäkirjan kannalta.

A *Alustavat huomautukset*

1. Handelsagentuurwetin 27 §:n kansallinen tulkinta

21. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ja Belgian hallitus ovat selvästikin eri mieltä Handelsagentuurwetin 27 §:n tulkinnasta.

22. Belgian hallitus nimittäin väitti suullisessa käsittelyssä, että kansallisessa oikeudenkäynnissä kyseessä olevalla Belgian oikeussäännöllä eli Handelsagentuurwetin 27 §:llä ei rajoiteta sen itsensä soveltamista ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tarkoittamalla tavalla. Belgian hallituksen mukaan tätä säännöstä sovelletaan myös nyt kyseessä olevan kaltaisiin tilanteisiin, eli jos osapuolet ovat valinneet, että sopimukseen sovelletaan Belgian oikeutta, se koskee myös toimintaa, jota kauppaedustaja harjoittaa Belgian tai yleensäkin unionin ulkopuolella.

23. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen olisi tutkittava nämä perustelut, sillä jos Belgian hallituksen väite osoittautuu oikeaksi, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämä kysymys ei olisi ainoastaan hypoteettinen vaan myös turha.

24. Koska ennakkoratkaisumenettely on *tuomioistuinten* välinen menettely, jossa on kyse niiden välisestä vuoropuhelusta, unionin tuomioistuin on kuitenkin sidottu kansalliseen lainsäädäntökehykseen, sellaisena kuin se on esitetty kansallisen *tuomioistuimen* esittämässä ennakkoratkaisupyynnössä. Tässä yhteydessä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on

vireillä ja joka vastaa annettavasta oikeudellisesta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. [3]

25. Nyt käsiteltävässä asiassa sen kansallisen tuomioistuimen, joka on selvittänyt sopimuspuolten tarkoituksen ja todennut, että niiden väliseen sopimukseen on sovellettava Belgian oikeutta, asiana on täsmällisesti määrittää, mitkä Belgian oikeussäännöistä sääntelevät sopimussuhteita.

26. Esittämäni arviointi perustuu siis siihen olettamukseen, että Handelsagentuurwetin 27 §:ää, sellaisena kuin sitä sovelletaan Belgiassa, ei lähtökohtaisesti sovelleta nyt tarkasteltavan kaltaisissa tapauksissa.

2. Kansainvälinen yksityisoikeus

27. Direktiiviin 86/653 ei sisälly lainvalintasääntöjä. [4]

28. Aluksi on korostettava, ettei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ole toimivaltainen esittämään Rooman sopimuksen [5] tulkintaan liittyvää ennakkoratkaisukysymystä, vaikka kyseinen yleissopimus lähtökohtaisesti olisikin ajallisesti sovellettavissa, [6] koska tämä oikeus on varattu ainoastaan sellaisille kansallisille tuomioistuimille, joiden ratkaisuihin ei saa hakea muutosta. [7]

29. Sekä Rooman sopimukseen että ”Rooma I -asetukseen” sisältyy oikeussääntöjä sopimuspuolten mahdollisuudesta valita pätevästi laki, jota sopimussuhteeseen sovelletaan.

30. Koska ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan sopimuspuolet ovat kiistatta valinneet, että sopimukseen sovelletaan Belgian oikeutta, tässä ei ole aihetta tarkastella sovellettavan lain valintaan liittyviä näkökohtia. Kuten edellä totesin, kansallisen tuomioistuimen ensisijaisena ongelmana on ratkaista, mitkä Belgian oikeuden säännöksistä tulevat sovellettaviksi. Tämän määrittämiseksi kansallinen tuomioistuin haluaa varmistua kahdesta seikasta. Ensimmäinen niistä on se, onko Belgian lainsäätäjä pannut direktiivin 86/653 asianmukaisesti täytäntöön. Toinen on se, onko Belgian lainsäädäntö yhteensopiva Turkin kanssa tehdyn assosiaatiosopimuksen kanssa.

31. Analysoin näitä kysymyksiä tarkastelemalla aluksi direktiiviä 86/653 ja sen jälkeen assosiaatiosopimusta.

3 — Ks. esimerkiksi tuomio 17.10.2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

4 — Ks. myös tässä yhteydessä Basedow, J., ”Europäisches Internationales Privatrecht”, *Neue Juristische Wochenschrift*, 1996, s. 1921–1929, erityisesti s. 1925, jossa viitataan ongelmiin, joita tästä aiheutuu käsiteltäessä tilanteita, joissa on osallisina kolmansia valtioita.

5 — Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehty, Roomassa 19.6.1980 allekirjoitettavaksi avattu yleissopimus (EYVL 1980, L 266, s. 1.)

6 — Rooman sopimus on korvattu sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) 17.6.2008 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 593/2008 (EUVL 2008, L 177, s. 6), jota sovelletaan sopimuksiin, jotka on tehty 17.12.2009 jälkeen. Ks. kyseisen asetuksen 28 artikla.

7 — Vuoden 1980 yleissopimuksen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevan, 19.12.1988 tehdyn ensimmäisen pöytäkirjan (EYVL 1998, C 27, s. 47), joka tuli voimaan 1.8.2004, 1 artiklan mukaan unionin tuomioistuimella on toimivalta antaa ratkaisu ennakkoratkaisupyynnöistä, jotka koskevat kyseisen yleissopimuksen määräysten tulkintaa. Ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta ei mainita pöytäkirjan 2 artiklan a alakohtaan sisältyvässä luettelossa tuomioistuimista, jotka ovat toimivaltaisia esittämään unionin tuomioistuimelle tällaisen ennakkoratkaisupyynnön (Belgiassa kyseinen toimivalta on ainoastaan Cour de cassationilla ja Conseil d’État’lla).

B *Ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäinen osa: direktiivi 86/653*

1. Tarkoitus ja rakenne

32. Direktiivin 86/653 (jäljempänä direktiivi) tavoitteena on yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, joka koskee kauppaedustussopimuksen osapuolten välisiä oikeussuhteita.[8] Unionin tuomioistuin on lisäksi toistuvasti selventänyt, että direktiivin tarkoituksena on erityisesti suojella kauppaedustajan etua suhteessa tämän päämieheen ja että siinä säädetään näiden päämäärien saavuttamiseksi muun muassa edustussopimuksen tekemisestä ja lakkaamisesta (direktiivin 13–20 artikla).[9] Direktiivissä vahvistetaan pakottavat[10] säännöt, joilla annetaan kauppaedustajille vähimmäissuoja.[11] Direktiivin 17 artiklassa vahvistetut säännöt, jotka koskevat hyvityksen suorittamista kauppaedustajille heidän ja päämiehen välisen sopimussuhteen lakattua, on siis ymmärrettävä siten, että niillä pyritään suojaamaan kauppaedustajia.[12]

33. Direktiivissä ei säädetä mitään sen maantieteellisestä soveltamisalasta. Siinä ei mainita, onko päämiehen oltava sijoittautunut jollekin tietylle alueelle, eikä myöskään määritellä, missä kauppaedustajan on harjoitettava toimintaansa, jotta häneen sovellettaisiin direktiivin säännöksiä. Kysymys kuuluukin, onko direktiivillä tarkoitus olla vaikutuksia ainoastaan unionin sisällä eli sisämarkkinoilla vai ulottuvatko sen vaikutukset sisämarkkinoiden rajojen yli.[13]

34. Direktiivillä pyritään yhdenmukaistamaan jäsenvaltioiden yksityisoikeutta. Siihen sisältyy joitakin keskeisiä edustussopimuksiin liittyviä säännöksiä. Edustussopimukseen sovellettava lainsäädäntö on määritettävä toimivaltaisen tuomioistuimen valtiossa sovellettavien lainvalintasääntöjen mukaan. Sovellettava laki voidaan määrittää joko osapuolten sopimusehdoissa vahvistaman lakiviittauksen perusteella – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – tai lakiviittauksen puuttuessa sovellettavien lainvalintasääntöjen perusteella.

35. Jos siis edustussopimukseen sovellettava laki on jäsenvaltion laki, on lähtökohtaisesti sovellettava direktiivin kansallisia täytäntöönpanosäännöksiä. Tämä kuitenkin tarkoittaa, ettei kansallinen lainsäätäjä voi millään tavalla rajoittaa direktiivin täytäntöönpanosäännösten maantieteellistä soveltamisalaa. Niin tehdessään kansallisen lainsäätäjän on kuitenkin pidettävä mielessä, minkälaisissa tilanteissa direktiivin soveltaminen on pakollista.

36. Mitä direktiivin pakollisella soveltamisella sitten tarkoitetaan? Tässä on erotettava kaksi tapausta. Ensinnäkin ”pakottavuudella” voidaan viitata säännöksiin, joissa määritellään edustussopimuksen osapuolten aineelliset oikeudet ja velvollisuudet. Tässä yhteydessä direktiivissä käytetään useita eri tapoja sen säännösten ”pakottavuuden” ilmaisemiseksi. Joissakin tapauksissa siinä mainitaan, että

8 — Ks. tuomio 30.4.1998, Bellone (C-215/97, EU:C:1998:189, 10 kohta); tuomio 13.7.2000, Centrosteel (C-456/98, EU:C:2000:402, 13 kohta); tuomio 23.3.2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, 18 kohta); tuomio 26.3.2009, Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, 14 kohta) ja tuomio 17.10.2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, 36 kohta). Ks. myös esimerkiksi Fock, T., *Die europäische Handelsvertreter-Richtlinie*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2001, s. 25.

9 — Ks. tuomio 30.4.1998, Bellone (C-215/97, EU:C:1998:189, 13 kohta); tuomio 9.11.2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, 20 ja 21 kohta); tuomio 23.3.2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, 19 ja 22 kohta); tuomio 17.1.2008, Chevassus-Marche (C-19/07, EU:C:2008:23, 22 kohta) ja tuomio 26.3.2009, Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, 14 kohta). Ks. myös Macgregor, L., ”Case Comment Compensation for commercial agents: an end to plucking figures from the air?”, *Edinburgh Law Review* 2008, s. 86–93, erityisesti s. 87.

10 — Ks. tuomio 9.11.2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, 21 ja 22 kohta); tuomio 23.3.2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, 22 ja 34 kohta) ja tuomio 17.10.2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, 40 kohta).

11 — Ks. tuomio 17.10.2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, 52 kohta). Ks. myös Rott-Pietrzyk, E., *Agent Handlowy – Regulacje Polskie i Europejskie*, C.H. Beck, Varsova, 2006, s. 68.

12 — Ks. tuomio 9.11.2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, 24 kohta).

13 — Siitä lähtien, kun Euroopan yhtenäisasiakirja hyväksyttiin, perustamissopimuksessa ja nykyisin SEUT 26 artiklan 2 kohdassa sisämarkkinat on määritelty ”alueeksi, jolla ei ole sisäisiä rajoja ja jolla tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus taataan perussopimusten määräysten mukaisesti”. Tässä ratkaisuehdotuksessa ilmaisuja ”sisämarkkinat”, ”yhteismarkkinat” ja ”yhtenäismarkkinat” käytetään toistensa synonyymeina, etenkin viitattaessa unionin lainsäädäntöön ja oikeuskäytäntöön.

”osapuolet eivät saa poiketa [mitenkään]” sen tietyistä säännöksistä.[14] Muissa tapauksissa direktiivissä säädetään, että ”osapuolet eivät saa poiketa” sen tietyistä säännöksistä ”kauppaedustajan vahingoksi”[15] tai että joitakin sen säännöksiä sovelletaan, ”jos osapuolet eivät ole sopineet” kyseisestä seikasta.[16] Toisinaan direktiivissä on rajoitettu osapuolten sopimusvapautta myös muilla – täsmällisemmin määritellyillä – tavoilla.[17]

37. Toiseksi ”pakottavuudella” voidaan myös viitata direktiivillä säädetyn suojan maantieteelliseen soveltamisalaan. Kysymys kuuluukin, oliko yhteisön lainsäätäjän tarkoituksena varmistaa, että direktiivillä annettu oikeussuoja on pakollinen kaikissa ja kaikkialla maailmassa tehtävissä edustussopimuksissa aina, kun näihin sopimuksiin on lainvalintasääntöjen (ja tietenkin sopimuspuolten tekemän lakiviittauksen) mukaan sovellettava jäsenvaltion lakia. Kuten jäljempänä esittämässäni analyysissa osoitan, vastaukseni tähän kysymykseen on ”ei”.

38. Nyt käsiteltävässä asiassa ratkaistava ongelma on seuraava: onko direktiivin 17 ja 18 artiklassa säädetty oikeussuoja pakollinen, jos päämies on sijoittautunut jäsenvaltioon ja kauppaedustaja on sijoittautunut kolmanteen maahan ja harjoittaa toimintaansa siellä?

2. Oikeuskäytäntö

39. Tuomiossa Centrosteel yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että ”direktiivin tarkoituksena on yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, joka koskee edustussopimuksen osapuolten välisiä oikeussuhteita, riippumatta rajanylittävistä tekijöistä”.[18] Ymmärrän tällä toteamuksella tarkoitettavan pelkästään *unionin sisäisiä tilanteita*, ja näin on kahdesta syystä. Ensinnäkin tämän toteamuksen asiayhteytenä on *jäsenvaltioiden* lainsäädäntöjen yhdenmukaistaminen. Toiseksi tuomiossa todetaan, että direktiivin soveltamisala ”ulottuu siten [EUT-sopimuksessa] vahvistettuja perusvapauksia laajemmalle”.[19] Ymmärtääkseni tässä tuomiossa on ainoastaan haluttu korostaa sitä melko yleistä näkemystä, jonka mukaan direktiivin 86/653 kaltainen yhdenmukaistamistoimenpide voi mennä neljää perusvapautta pidemmälle niin, ettei se rajoitu pelkästään valtioiden välisiin tilanteisiin ja ettei rajatylittävä tekijä ole välttämätön.

40. Tuomiossa Centrosteel ei siten anneta riittävää vastausta nyt tarkasteltavaan ongelmaan.

41. Tuomiossa Ingmar yhteisöjen tuomioistuin totesi, että direktiivin 86/653 17 artiklan kaltaisia säännöksiä on sovellettava, vaikka sopimukseen sovellettava laki on kolmannen maan laki.[20] Se totesi näin siitä syystä, että asianomainen kauppaedustaja harjoitti toimintaansa sisämarkkinoilla. Kyseisessä tuomiossa todetaan erityisesti, että ”tarkoitus, jota [direktiivin 17 ja 18 artiklalla] täytetään, vaatii nimittäin, että näitä säännöksiä sovelletaan osapuolten sopimasta sopimukseen sovellettavasta laista huolimatta, olipa se mikä tahansa, mikäli kyseinen tilanne liittyy läheisesti yhteisöön, kuten muun muassa silloin, kun kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa jäsenvaltion alueella”.[21]

42. Tuomiossa Ingmar oli kuitenkin kyseessä päinvastainen tilanne kuin nyt käsiteltävässä asiassa. Siinä päämies oli nimittäin sijoittautunut unionin ulkopuolelle ja kauppaedustaja harjoitti toimintaansa unionissa, kun taas nyt käsiteltävässä asiassa päämies on sijoittautunut unioniin ja kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa unionin ulkopuolella.

14 — Ks. direktiivin 86/653 5 artikla.

15 — Ks. direktiivin 86/653 10 artiklan 4 kohta, 11 artiklan 3 kohta, 12 artiklan 3 kohta ja 19 artikla.

16 — Ks. direktiivin 86/653 6 artiklan 1 kohta.

17 — Ks. direktiivin 86/653 13 artiklan 1 kohta ja 15 artiklan 3 kohta.

18 — Ks. tuomio 13.7.2000, Centrosteel (C-456/98, EU:C:2000:402, 13 kohta).

19 — Ks. tuomio 13.7.2000, Centrosteel (C-456/98, EU:C:2000:402, 13 kohta).

20 — Ks. tuomio 9.11.2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, 26 kohta).

21 — Ks. tuomio 9.11.2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, 25 kohta).

43. Tuomiossa Unamar [22] unionin tuomioistuin totesi ylimääräisenä perustelunaan, että ”direktiivin 17 ja 18 artikla ovat ratkaisevan tärkeitä, koska niissä määritetään se suojan taso, jonka unionin lainsäätäjä on katsonut asianmukaiseksi antaa kauppaedustajille *yhtenäismarkkinoita luotaessa*”. [23]

44. Näin ollen ymmärrän tuomioissa Ingmar ja Unamar tarkoitettavan, että direktiivin 86/653 17 ja 18 artiklaa on pidettävä pakottavina siinä mielessä, että kun kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa sisämarkkinoilla, sille on annettava kyseisissä artikloissa säädetty oikeussuoja riippumatta siitä, mitä lakia osapuolten tekemään edustussopimukseen sovelletaan. Sitä vastoin 17 ja 18 artikla eivät ole pakottavia, jos kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa sisämarkkinoiden ulkopuolella. Tämä tarkoittaa siis sitä, että jäsenvaltio voi rajoittaa 17 ja 18 artiklassa säädetyn oikeussuojan maantieteellisen soveltamisalan koskemaan ainoastaan kauppaedustajia, jotka harjoittavat toimintaansa sisämarkkinoiden ulkopuolella.

3. Sanamuoto

45. Direktiivin johdanto-osan toisen perustelukappaleen mukaan ”kaupallista edustusta koskevien kansallisten säännösten erot vaikuttavat oleellisesti kilpailun edellytyksiin ja kyseisen toiminnan harjoittamiseen *yhteisössä* ja ovat haitallisia sekä kauppaedustajan oikeussuojalle suhteessa tämän päämieheen että kaupallisten sopimusten varmuudelle”. [24] Samassa perustelukappaleessa todetaan vielä, että ”nämä erot haittaavat oleellisesti edustussopimusten tekemistä ja toimintaa, jos *päämies ja kauppaedustaja ovat eri jäsenvaltioista*”. [25]

46. Samaten direktiivin johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa todetaan, että ” *jäsenvaltioiden välistä* tavarakauppaa tulisi harjoittaa *yhtenäismarkkinoille* ominaisin ehdoin, mikä edellyttää jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämistä *yhteismarkkinoiden* asianmukaisen toiminnan kannalta välttämättömässä laajuudessa”. [26]

47. Mielestäni tämä sanamuoto osoittaa, että direktiiviä 86/653 sovelletaan ainoastaan sisämarkkinoiden sisäisiin, ei niiden ulkopuolisiin, tilanteisiin. [27]

4. Syntyhistoria

48. Komission alkuperäiseen ehdotukseen sisältyi viittaus kauppaedustajiin, jotka harjoittavat toimintaansa unionin ulkopuolella. Direktiiviluonnoksen 35 artiklan 1 kohdassa nimittäin säädettiin, että jos osapuolet jollakin sopimusehdolla poikkeavat kauppaedustajan vahingoksi direktiivin eri säännöksistä, jotka lueteltiin siinä nimenomaisesti, tällainen ehto on pätemätön. Luonnoksen 35 artiklan 2 kohdassa todettiin, että ”21 artiklan 4 kohdassa ja 33 artiklassa sallittujen poikkeustapausten lisäksi sopimuspuolet voivat poiketa edellisessä kohdassa luetelluista pakottavista säännöksistä sellaisen toiminnan osalta, jota kauppaedustaja harjoittaa yhteisön ulkopuolella”. [28]

49. Direktiiviin 86/653 ei sisälly alkuperäisen direktiiviluonnoksen 35 artiklan 2 kohdan kaltaista säännöstä. Tämän voitaisiin ajatella tarkoittavan sitä, ettei neuvosto tuolloin halunnut rajoittaa direktiivin soveltamista sisämarkkinoille.

22 — Asiassa Unamar oli kyseessä unionin sisäinen tilanne, jossa oli ratkaistava, kumman jäsenvaltion lakia (yksityisoikeutta) sopimukseen oli sovellettava, kun kumpikin oli pannut direktiivin 86/653 asianmukaisesti täytäntöön. Ks. tuomio 17.10.2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, 51 kohta).

23 — Ks. tuomio 17.10.2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, 39 kohta). Kursivointi tässä.

24 — Kursivointi tässä.

25 — Kursivointi tässä.

26 — Kursivointi tässä.

27 — Tältä kannalta tarkasteltuna em. tuomio Centrosteel ei ole ristiriidassa toteamukseni kanssa.

28 — Ks. komission neuvostolle 17.12.1976 esittämä ehdotus neuvoston direktiiviksi jäsenvaltioiden (itsenäisiä) kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta (EYVL 1977, C 13, s. 2).

50. Tämä ei kuitenkaan ole unionin tuomioistuimelle kyseisestä direktiivistä ehdottamani tulkinta. Sikäli kuin olen ymmärtänyt oikein, luonnoksen 35 artiklan sanamuodosta luovuttiin kokonaan lainsäädäntömenettelyn aikana, koska parlamentti piti luonnoksen 35 artiklan *1 kohdassa* esitettyä säännösluetteloa liian joustamattomana.[29] Viittausta ”toimintaan, jota kauppaedustaja harjoittaa yhteisön ulkopuolella” parlamentti ei sitä vastoin arvostellut. Tämän perusteella päättelen, että parlamentti on puoltanut tätä maantieteellistä rajausta.

51. Myös talous- ja sosiaalikomitea näyttää esittäneen direktiiviluonnoksen 35 artiklasta samansuuntaisia huomautuksia, jotka ymmärtääkseni niin ikään rajoittuivat pakottavien säännösten soveltamisalan määrittelyyn.[30]

52. Tämän seurauksena komission muutetussa direktiiviehdotuksessa oli merkittävästi muutettu 35 artiklan ensimmäistä kohtaa, mutta sen toinen kohta oli jätetty ennalleen.[31]

53. Kun neuvosto sitten useita vuosia myöhemmin hyväksyi direktiivin 86/653, komission alkuperäinen luonnos oli olennaisesti muuttunut. Toisin kuin ehdotuksessa, direktiivissä ei enää pyritty sääntelemään kaikkia edustussopimuksiin liittyviä oikeudellisia kysymyksiä. Noin puolet direktiiviehdotuksen säännöksistä oli jätetty pois.[32] Direktiivissä ei siten enää ole luonnoksen 35 artiklan kaltaista säännöstä. Lähimpänä tätä alun perin ehdotettua säännöstä on direktiivin 86/653 19 artikla, jonka mukaan osapuolet eivät ennen edustussopimuksen lakkaamista saa poiketa 17[33] ja 18 artiklan[34] säännöksistä kauppaedustajan vahingoksi.

54. Vaikka edellä esitetyn perusteella saatettaisiin helposti kallistua sille kannalle, että direktiivin maantieteellinen soveltamisala rajoittuu kauppaedustajien sisämarkkinoilla harjoittamaan toimintaan, direktiivin syntyhistoriasta ei saada ratkaisevia viitteitä sen maantieteellisestä soveltamisalasta. Siitä ei voida selvästi päätellä, että direktiivi rajoittuu tai että se ei rajoitu ainoastaan sisämarkkinoihin.

5. Sisämarkkinoita koskeva tavoite

55. Unionin yksityisoikeudellisia oikeussääntöjä, kuten direktiivin 86/653 säännöksiä, olisi arvioitava sisämarkkinoiden asiayhteydessä ja sisämarkkinajärjestelmän kannalta.[35]

29 — Ks. Euroopan parlamentin päätöslauselma, joka sisältää Euroopan parlamentin lausunnon Euroopan yhteisöjen komission neuvostolle esittämästä ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi jäsenvaltioiden (itsenäisiä) kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta (EYVL 1978, C 239, s. 20), 17 kohta: ”– – katsoo, että 35 artiklaan sisältyvä pitkä säännösluettelo tekee direktiivistä liian joustamattoman, ja pyytää sen vuoksi komissiota esittämään tästä artiklasta uudelleen muotoillun version”.

30 — Ks. lausunto ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi jäsenvaltioiden (itsenäisiä) kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta (EYVL 1978, C 59, s. 31), 2.9.10 kohta: ”Valiokunta ehdottaa, että viittaukset 21 artiklan 4 kohtaan ja 35 artiklan 2 kohtaan poistetaan, ja ymmärtää 35 artiklan 2 kohdassa tarkoitettavan sitä, että oikeus poiketa 35 artiklan 1 kohtaan sisältyvistä pakottavista säännöksistä kuuluu sopimuksen osapuolille.”

31 — Ks. komission muutettu ehdotus neuvoston direktiiviksi jäsenvaltioiden (itsenäisiä) kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta (jonka komissio ETY 149 artiklan 2 kohdan mukaisesti toimitti neuvostolle 29.1.1979) (EYVL 1979, C 56, s. 21).

32 — Ks. Fock, T., *Die europäische Handelsvertreter-Richtlinie*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2001, s. 19.

33 — Kauppaedustajalle sopimuksen lakattua maksettava hyvitys tai korvaus.

34 — Poikkeustapaukset, joissa direktiivin 86/653 17 tarkoitettua hyvitystä tai korvausta ei tarvitse maksaa.

35 — Ks. tässä yhteydessä myös Müller-Graff, P.-C., ”Allgemeines Gemeinschaftsprivatrecht” teoksessa Gebauer, M. ja Teichmann, C. (toim.), *Europäisches Privat- und Unternehmensrecht (Enzyklopädie Europarecht, Band 6)*, Nomos, Baden-Baden, 2014, s. 69–151, 43 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

56. Vuonna 1986 nykyisten SEUT 53 artiklan 1 kohdan [36] ja SEUT 115 artiklan [37] perusteella hyväksytyn direktiivin alkuperäisenä ajatuksena oli luoda tasapuoliset toimintaedellytykset päämiehille, jotka toimivat sisämarkkinoilla kauppaedustajien välityksellä: voidakseen investoida ja harjoittaa liiketoimintaa päämiesten on tiedettävä, mitä oikeussääntöjä niiden on noudatettava joutuessaan maksamaan kauppaedustajille hyvityksiä ja korvauksia.

57. Tätä sisämarkkinalogiikkaa ei mielestäni kyseenalaisteta unionin tuomioistuimen myöhemmässä vakiintuneessa oikeuskäytännössä, josta ilmenee, että direktiivissä vahvistetaan pakottavat [38] säännöt, joilla annetaan kauppaedustajalle *vähimmäissuoja*, [39] ja että direktiivillä pyritään erityisesti *suojelemaan* kauppaedustajan etua suhteessa päämieheen. [40]

58. Edellä esitetyn perusteella päättelen, että direktiivi koskee pelkästään tilanteita, joissa kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa sisämarkkinoilla. Ratkaisevaa on siten se, missä edustaja toimii, eikä se, minne päämies on sijoittautunut. [41]

59. Handelsagentuurwetin 27 §:ää tulkitessaan kansallisen tuomioistuimen olisi siten otettava huomioon seuraavat seikat: direktiivissä 86/653 edellytetään tällaisen säännöksen kattavan tilanteet, joissa kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa Belgiassa tai muualla sisämarkkinoilla. Direktiivissä 86/653 ei kuitenkaan edellytetä, että tällaiseen säännökseen olisi sisällytettävä sisämarkkinoiden ulkopuoliset tilanteet. Se, katsovatko Belgian viranomaiset Handelsagentuurwetin 27 §:n kattavan sisämarkkinoiden ulkopuoliset tilanteet, ei siten ole sellainen kysymys, johon direktiivillä oli tarkoitus vastata.

6. Ehdotettu vastaus

60. Näin ollen vastaukseni ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäiseen osaan on, että direktiivin 86/653 17 artiklassa edellytetään pakollisen suojan antamista kauppaedustajalle, joka harjoittaa toimintaansa sisämarkkinoilla. Se ei kuitenkaan ole esteenä sellaiselle jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka mukaan tällaista suojaa ei anneta kauppaedustajalle, joka harjoittaa toimintaansa sisämarkkinoiden ulkopuolella.

C *Ennakkoratkaisukysymyksen toinen osa – assosiaatiosopimus ja lisäpöytäkirja*

61. Ymmärrän ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymyksessään mainitsemilla ”assosiaatiosopimuksen määräyksillä” tarkoitettavan assosiaatiosopimuksen 14 artiklaa ja lisäpöytäkirjan 41 artiklaa.

62. Agro viittaa kirjallisissa huomautuksissaan myös assosiaatiosopimuksen 9 artiklaan.

36 — Entinen ETY 57 artiklan 2 kohta.

37 — Entinen ETY 100 artikla. Tässä määräyksessä edellytetään, että neuvosto tekee ratkaisunsa yksimielisesti. Direktiivi hyväksyttiin ennen Euroopan yhtenäisasiakirjaa, joka tuli voimaan 1.7.1987 ja jolla ETY:n perustamissopimukseen lisättiin uusi 100 a artikla (nykyinen SEUT 114 artikla).

38 — Ks. tuomio 9.11.2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, 21 ja 22 kohta); tuomio 23.3.2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, 22 ja 34 kohta) ja tuomio 17.10.2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, 40 kohta).

39 — Ks. tuomio 17.10.2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, 52 kohta). Ks. myös Rott-Pietrzyk, E., *Agent Handlowy – Regulacje Polskie i Europejskie*, C.H. Beck, Varsova, 2006, s. 68.

40 — Tätä varten direktiivissä vahvistetaan muun muassa edustussopimuksen tekemistä ja lakkaamista koskevat säännökset (direktiivin 13–20 artikla). Ks. tuomio 30.4.1998, Bellone (C-215/97, EU:C:1998:189, 13 kohta); tuomio 9.11.2000, Ingmar (C-381/98, EU:C:2000:605, 20 ja 21 kohta); tuomio 23.3.2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, EU:C:2006:199, 19 ja 22 kohta); tuomio 17.1.2008, Chevassus-Marche (C-19/07, EU:C:2008:23, 22 kohta) ja tuomio 26.3.2009, Semen (C-348/07, EU:C:2009:195, 14 kohta).

41 — Tämä tarkoittaa, että jos kauppaedustaja ei toimi ainoastaan Turkissa vaan myös esimerkiksi Kreikassa, kyseessä on sisämarkkinoiden sisäinen tilanne.

1. Assosiaatiosopimuksen 14 artikla ja lisäpöytäkirjan 41 artiklan 1 kohta

63. Assosiaatiosopimuksen 14 artiklassa määrätään, että sopimuspuolet ”tukeutuvat [SEUT] 55 ja [SEUT] 56 sekä [SEUT] 58–65 artiklaan poistaakseen väliltään palvelujen tarjoamisen vapauden rajoitukset”. Lisäpöytäkirjan 41 artiklan 1 kohtaan sisältyy ns. standstill-lauseke, jossa vahvistetaan, että sopimuspuolet ”eivät ota välillään käyttöön uusia sijoittautumisvapauden ja palvelujen vapaan tarjonnan rajoituksia”.

64. Agro väittää, että belgialaisen yrityksen käyttämän turkkilaisen kauppaedustajan palvelujen tarjoamisen vapautta on rajoitettu, koska se ei saa direktiivistä 86/653 samaa oikeussuojaa kuin sisämarkkinoilla toimivat kauppaedustajat.

65. Tältä osin on aiheellista esittää seuraavat huomautukset.

66. Agron kaltainen kauppaedustaja ei voi assosiaatiosopimuksen tai lisäpöytäkirjan nojalla vedota palvelujen tarjoamisen vapautta koskevaan subjektiiviseen oikeuteen samalla tavoin kuin tähän voitaisiin vedota SEUT 56 artiklan nojalla.

67. Assosiaatiosopimuksen 14 artiklalla ja lisäpöytäkirjan 41 artiklalla ei panna SEUT 56 artiklaa sellaisenaan täytäntöön EU:n ja Turkin välisessä tilanteessa. SEUT 56 artiklassa nimittäin määrätään paljon laajemmasta ja perusteellisemmasta unionin jäsenvaltioiden välisten sisämarkkinoiden yhdentymisestä, joka menee selvästi assosiaatiosopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjan määräyksissä tarkoitettua pidemmälle.

68. Unionin tuomioistuin on jo todennut assosiaatiosopimuksen 12[42] ja 13 artiklasta,[43] ettei kummallakaan määräyksellä ole välitöntä oikeusvaikutusta, koska ne eivät ole riittävän täsmällisiä ja ehdottomia.[44] Saman on pädettävä assosiaatiosopimuksen 14 artiklaan, jonka sanamuoto on lähes samanlainen kuin 12 ja 13 artiklan. Lisäksi – kuten unionin tuomioistuin toteaa tuomiossa Demirkan – verbin ”tukeutuvat” käyttäminen assosiaatiosopimuksen 14 artiklassa osoittaa, ettei sopimuspuolia velvoiteta soveltamaan palvelujen tarjoamisen vapautta koskevia perustamissopimuksen määräyksiä tai niiden täytäntöönpanosäännöksiä sellaisenaan vaan ainoastaan tukeutumaan niihin kyseisessä sopimuksessa vahvistettujen tavoitteiden täytäntöönpanotoimien toteuttamista varten.[45]

69. Lisäpöytäkirjan 41 artiklan 1 kohdasta on todettava, että vaikka unionin tuomioistuin onkin lähtökohtaisesti pitänyt tätä määräystä suoraan sovellettavana,[46] se on tehnyt niin ainoastaan tilanteissa, joissa Turkin kansalaiset ovat pyrkineet sijoittautumaan *unioniin* tai tarjoamaan palveluja siellä. Näin ei ole nyt käsiteltävässä asiassa, kuten edellä selitin. Lisäpöytäkirjan 41 artiklan 1 kohtaan sisältyvästä standstill-lausekkeesta unionin tuomioistuin totesi – vakiintuneeseen oikeuskäytäntöönsä vedoten – tuomiossa Demirkan, että sisämarkkinoita koskeville unionin oikeuden oikeussäännöille, mukaan lukien perustamissopimuksen määräykset, annettua tulkintaa ei voida automaattisesti soveltaa unionin ja kolmannen valtion välisen sopimuksen tulkintaan, paitsi jos itse sopimuksen määräyksissä nimenomaisesti määrätään tällaisesta soveltamisesta.[47]

42 — Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta.

43 — Sijoittautumisvapaudesta.

44 — Ks. assosiaatiosopimuksen 12 artiklan osalta tuomio 30.9.1987, Demirel (12/86, EU:C:1987:400, 23 kohta) ja assosiaatiosopimuksen 13 artiklan osalta tuomio 11.5.2000, Savas (C-37/98, EU:C:2000:224, 42 ja 45 kohta).

45 — Ks. tuomio 24.9.2013, Demirkan (C-221/11, EU:C:2013:583, 45 kohta).

46 — Ks. tuomio 11.5.2000, Savas (C-37/98, EU:C:2000:224, 54 kohta) ja tuomio 21.10.2003, Abatay ym. (C-317/01 ja C-369/01, EU:C:2003:572, 58 kohta).

47 — Tämä on ollut vakiintunutta oikeuskäytäntöä 9.2.1982 annetusta tuomiosta Polydor ja RSO Records (270/80, EU:C:1982:43, 16 kohta) lähtien. Ks. myös tuomio 24.9.2013, Demirkan (C-221/11, EU:C:2013:583, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

70. Unionin tuomioistuin huomautti tuomiossa Demirkan, että ”lisäpöytäkirjan 41 artiklan 1 kohdan tavoite ja asiayhteys, johon kyseinen määräys kuuluu, eroavat perustavanlaatuisesti SEUT 56 artiklan tavoitteesta ja asiayhteydestä, johon se kuuluu”.[48] On totta, että tuomio Demirkan koski jokseenkin harvinaista tilannetta, jossa Turkin kansalainen yritti vedota passiiviseen palvelujen tarjoamisen vapauteen saadakseen vapautuksen viisumivelvollisuudesta. Siksi ei ole yllättävää, että unionin tuomioistuin totesi, ettei lisäpöytäkirjan 41 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu palvelujen tarjoamisen vapaus käsitä tuomioon Luisi ja Carbone[49] perustuvassa oikeuskäytännössä tarkoitettua passiivista palvelujen tarjoamisen vapautta.[50] Tuomiossa Demirkan esitetyt yleiset toteamukset, joihin edellä viitataan, pätevät luonnollisestikin myös nyt käsiteltävään asiaan.

2. Assosiaatiosopimuksen 9 artikla

71. Assosiaatiosopimuksen 9 artiklan mukaan ”sopimuspuolet toteavat, että sopimuksen soveltamisalalla kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä yhteisön [SEUT 18 artiklassa] ilmaistun periaatteen mukaisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sellaisten erityissäännösten ja määräysten soveltamista, jotka voidaan antaa 8 artiklan nojalla”.

72. Tämän määräyksen sanamuoto on hyvin selkeä. Teon on tapahduttava ”sopimuksen soveltamisalalla”. Nyt käsiteltävässä asiassa nimenomaan ei voida sanoa näin. Tässä ei ole kyse palvelujen vapaasta liikkuvuudesta, ja lisäksi direktiiviä 86/653 ei sovelleta.

73. Assosiaatiosopimuksen 9 artiklaan ei siten voida vedota sellaisenaan, kuten ei SEUT 18 artiklaankaan.

3. Ehdotettu vastaus

74. Näin ollen ehdotan, että ennakkoratkaisukysymyksen toiseen osaan vastataan siten, että assosiaatiosopimus ja lisäpöytäkirja eivät ole esteenä sellaiselle jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka mukaan direktiivissä 86/653 säädettyä oikeussuojaa annetaan ainoastaan silloin, kun kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa kyseisessä jäsenvaltiossa, mutta ei silloin, kun päämies on sijoittautunut kyseiseen jäsenvaltioon ja kauppaedustaja on sijoittautunut Turkkiin ja harjoittaa toimintaansa siellä.

IV Ratkaisuehdotus

75. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Rechtbank van Koophandel te Gentin esittämään ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18.12.1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY 17 artiklassa velvoitetaan antamaan pakollinen suoja kauppaedustajalle, joka harjoittaa toimintaansa sisämarkkinoilla. Se ei ole esteenä sellaiselle jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka mukaan tällaista suojaa ei anneta kauppaedustajalle, joka harjoittaa toimintaansa sisämarkkinoiden ulkopuolella.

Turkin tasavallan ja toisaalta ETY:n jäsenvaltioiden sekä yhteisön 12.9.1963 Ankarassa allekirjoittama Euroopan talousyhteisön ja Turkin välinen assosiaatiosopimus, joka on tehty, hyväksytty ja vahvistettu yhteisön puolesta 23.12.1963 tehdyllä neuvoston päätöksellä 64/732/ETY, ja sen Brysselissä 23.11.1970 allekirjoitettu lisäpöytäkirja, joka on tehty, hyväksytty ja vahvistettu yhteisön puolesta 19.12.1972 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2760/72, eivät ole esteenä sellaiselle jäsenvaltion

48 — Ks. tuomio 24.9.2013, Demirkan (C-221/11, EU:C:2013:583, 49 kohta).

49 — Ks. tuomio 31.1.1984, Luisi ja Carbone (286/82 ja 26/83, EU:C:1984:35, 10 kohta).

50 — Ks. tuomio 24.9.2013, Demirkan (C-221/11, EU:C:2013:583, 62 kohta).

lainsäädännölle, jonka mukaan direktiivissä 86/653 säädettyä oikeussuojaa annetaan ainoastaan silloin, kun kauppaedustaja harjoittaa toimintaansa kyseisessä jäsenvaltiossa, mutta ei silloin, kun päämies on sijoittautunut kyseiseen jäsenvaltioon ja kauppaedustaja on sijoittautunut Turkkiin ja harjoittaa toimintaansa siellä.